

WWW.UNIL.SR

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Бр. 1. У Сомбору 15. Јануара 1881. Год. XIII.

„ШКОЛСКИ ЛИСТ“ излази сваког 15. и последњег у месецу. Претплата је за целу годину 3 ф., за 4 месеца 1 ф. а за Србију 8 динара годишње. Учитељи, који имају мању плату од 300 ф., богослови и приправници добијају лист у пола цене. Дописи и претплата шаљу се: Уредништву „Школског листа“ у Сомбор.

ЧЕТРДЕСЕТ И ДВЕ СРПКИЊИЦЕ У НОВОМЕ САДУ.

У једном од својих последњих бројева од прошле године донела је „Застава“ вест, да *четрдесет и две Српкињице у Новоме Саду* иду у римокатоличку основну и вишу женску школу, где су учитељице дувне тамошњег женског манастира. Неверујемо, да има Србина, ком није образ покрвенио од стида и срама, кад је ту жалосну вест прочитао. Утисак је у толико страшнији, што се то не збива у каквој пограничној српској вароши, него баш у Новоме Саду, у разглашеном центру српске свести, који се поносио још пре неколико година именом српске Атине!

Нема тога народа на земноме шару, који је свестан себе и који хоће да живи, а да не сматра школу најчвршћим бегом за одржање и креплење народности. Због тог се у свију народа обраћа највећа пажња школи и нема жртве, коју неби свестан народ принео за то, да му се деца васпитају и настављају у његовом духу и језику. Све то видимо ми сваким дапом и нема тога разумног човека, који би порицао важност школе за народни опстанак.

Али у Новоме Саду има јадних српских родитеља, који то не увиђају, него који својевољно своју децу намењују одрођавању и немилом руком иду на затирање српскога, свога народа. Ти људи не грозе се, да раздиру груди своје рођене мајке, јер као и нас тако је и њих бедно српство родило. Одкуда така болесна појава, шта јој је узрок и има ли јој лека?

Можда нема у Новоме Саду добрих, вишем образовању намењених српских школа, те нужда гони српске родитеље, да своју децу шаљу у туђе школе? И да је тако, неби се могла довољно оправдати толика повреда народног поноса. Епо

ваци, које многи у нас држе за народ слабе свести, одбијају у турчанском Св. Мартину вишу грађанску школу, коју им држава нуди, јер им не треба школа, која није словачка. А кад је држава и против воље грађанства основала ту школу, онда словачки родитељи неће да шаљу децу у ту школу и радије их држе код куће, него да својим очима гледе, како им се у младку гаси пламен народног живота.

А Срби у Новоме Саду? Они имају ваљано уређене осповне школе, имају српску вишу женску школу, која се издржава из народног фонда и која је према савременим захтевима уређена. Обилазење тога завода је оно, што вређа и што показује, да је на жалост народна свест многих српских родитеља на нули.

Или учитељство српске више женске школе није дорасло свом позиву? У журналистици, која иначе слабо штеди учитеље, нема о томе помена. Школске власти не добише о том ни једне тужбе. А поуздано знамо, да би тамошњи управитељ и по ревности и по учитељском такту и по спреми служио на част сваком заводу. Српски родитељи у Новоме Саду не уважавају поверење, које долази од највише школске власти, него траже светлост за своју децу са катедре римских калуђерица, којих се наставе и васпитања сав напредни свет, па и римокатолички ратосиља.

Изреком се каже, да су оне *четрдесет и две Срикливице* из одабранијих и првих кућа српских. Јадно им првенство и одабраност! У сретнијих народа таке куће предњаче у борби за одржање народности, оне буде, бодре, храбре. Што то није тако у нас, томе су највише узрок матере у таким кућама. Јер одкако за ових последњих тридесет година почеше српски родитељи женску децу своју да шаљу у стране институте и заводе, намножио се у нашем народу број српских матера, којих изобразење у младости није имало никаквог карактера. Отуд равнодушност толиких садањих госпођа за српство, па и ако хоће која од њих да се окити даном приликом патриотизмом, то га оне не сматрају ипак за што друго него као сваки други накит, који се износи кад је парада, а ипаче се оставља у равнодушној им скрињи. Да патриотизам треба да је накит, који ће вечно у души сјати и на којег топлим зрацима треба да се загревају и њихова деца, то оне не знају и заслепљене као што су ни не могу да знају.

Тако нам и цвета лепа књижевност, којој би требале

www.univ.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
женскиње да су прве будилице! У нас наше институтске даме једва знају да се окрену у српској књижевности, а има их, које су до у подробности оријентоване о многим безначајним појавама у туђинству. Таке Српкиње нису заиста оне свећенице, што их помиње Кошут, које чувају весталинску ватру народности, да се не угаси.

Тако и говоре већ многа српска деца из тих тобоже отменијих кућа боље страним језиком него српским. Па има већ приличан број Српчиња и Српкињица, који немају права да говоре о српском језику као о слатким звуцима матерње речи, које су прво чули, јер њихове српске мајке тепаше им још у колевци маџарски или немачки, ако их нису оставили страним дојкињама или дадиљама, које су их дакако прво њиховом језику научиле. Тако и има већ у Новоме Саду српских родитеља, који се бацив народни понос под ноге пред странима хвале, да им деца знају боље маџарски него српски!

Тако и дочекасмо, да *четрдесет и две Српкињице* одлазе у римски манастир, да се спремају за српске жене и мајке! Тужна српска будућност! Какве ће изаћи те Српкињице после неколико година испод тог манастирског крова, од ког су наши карактернији предци бегали? У груди њихове биће усађена сумња о вредности њихове народне битности, уздрмане у вери праотаца — као што није другчије могуће — изгубиће чврст ослонац за живот, који ће им по безхарактерном васпитању бити пун празнине. Жалосне плодове тог калуђеричког васпитања за Српкиње имали смо ми прилике да виђамо и у нашој учитељској школи. За ово мало година дођоше нам две Српкиње и то из најотменијих наших породица, које су васпитане у римским манастирима поред наставе на ексклузивном основу и отачком вером преврнуле. Кад су им се доцније очи отвориле, увидеше сву грозоту корака, ког су учиниле и не може се описати њихова радост, кад су се опет повратиле у крило своје православне мајке. Те су се повратиле а колико њих изгубише се за навек роду и вери! Да ли на то кадгод помишљају мајке оних *четрдесет двеју Српкињица*?

Умни српски родољуби, који су увидели, како нам таке појаве, што их се дотакосмо, ломе снагу народну, уложише све своје силе на сабору од г. 1872. и основаше више женске школе, да би пружили прилику отменим Србима, да деца својој даду више образовање у српском духу, те да се тим начином

подигне и образованост и српство. — Чули смо, како су се отмени Срби у Новоме Саду одазвали тој родољубивој тежњи. Док се у српској вишој женској школи налази једва 51 ученица, иду у римски манастир *четрдесет и две Сркињице!*

Па да брука што већа буде, једна је од тих Сркињица *кћи председника „Матице српске“* и посланика на српском сабору! Страшна илустрација како је дубоко у нашем народу пао народан понос и како је мало родољубља и у оних, које изабрасмо, да нам буду на челу. То заиста неби учинио „добар пастир“, за ког песник вели: „да што каже ином, и сам својим потврђује чином.“

Рана, која се тако јако отворила на нашем народном организму у Новоме Саду, није на жалост усамљена. И ако не у толикој мери виђамо је и по другим нашим местима. Све те ране бољу и упронашћују нам народност.

Жалостан Нови Сад! Не беше му доста жртва *четрдесет двеју Сркињица*, него и у тамошњу основну римску школу иде *осамнаесторо мушке деце српске*. А има тамо и неколико младих Срба, који обилазе српску гимназију, да дух свој оплемењавају мрвицама са стола стране школе. Дивни изгледи за нашу будућност у овим крајевима!

Ко може поштовати народ, који тако лако свој образ под ноге баца!

Има ли лека том злу? Има, ако га почнемо лечити што пре и што радикалније. Кидајмо што је труло са нашега тела, да не трује оно, што је још здраво. Ускрађујмо наше поштовање онима, који својим делима показују, да га не заслужују. Престанимо се клањати златном телету и само карактер нека нам буде мерило одликовања. Само тако очуваћемо народан понос, без којег нам нема будућности, јер народ, који није готов, да све жртвује за своју част, није вредан да живи.

М. Петровић.

ЧИТАЊЕ У НАРОДНОЈ ШКОЛИ.

Ма да се колико већ о читању у нар. школи писало, ипак још никако није питање о предмету овоме тако исцрпљено, да се не би имало у хатар истоме још што рећи. Држим, да нема никога, ко би порицати могао, да читање није један од најважнијих предмета у народној школи. Њиме дете и за времена школовања, а још више у животу после школе, прибира разна корисна и потребна знања. Читање је дакле она степенница, која човека узводи до науке и знања.

www.unilib.rs
Кад је читање тако важао фактор науке и знања како за школски, тако и ваншколски, и цео живот човечији, то му заиста и највише бриге у нар. школи обратити ваља. Осведочењем вишегодишњег искуства дошао сам до тога, да морам исповедити: *да се читање по народним школама јако забатаљује, јер му се не поклања онолико бриге и пажње, колико то важност самога предмета изискује.* Тако бива, да се дете довуче кроз ниже разреде чак до V. и VI. раз., или до средњег ког завода, или — што је код већине случај, — и школу напусти, а са читањем врло трајаво стоји.

Ману ту у читању приметио је и славни педагог данашњег времена Др. Дитес, који се побуђеним нашао, да у својој „Методици за народне школе“ напише ове значајне речи: „У колико се учитељи изодавна живо наште, да добро удесе прву наставу из читања, у толико се слабије пазило, а и сад се недовољно пазе на читање у средњим и вишим разредима. У многим нар. школама, гимназијама, реалкама и учитељским школама мало ћете наћи ученика, који добро и тачно читају.“ —

Шта је дакле узрок, да читање у народној школи не иде онако, као што би ваљало? Ја ћу се потрудити, да на ово питање помоћу вишегодишњег искуства и озбиљног размишљања у колико могу одговорим.

Главни узрок лошем читању је основа — темељ. На лошем темељу можемо истина подићи зграду, али лабаву, несталну. Тако је то и код читања. Ако се први предходни рад читању не истерује темељно и како ваља, храма ће се до века. Ако дете не научи ваљано растварати речи у слоге, и ове у гласове, и обратно, ако дете не уме вешто спајати гласове у слоге и речи, кубуриће се увек. Особито при учењу познавања и писања писмена, и спајању ових у слоге, сав је труд узалуд, истина, не сасвим, али не ће се доћи жељеној мети, и то у оној мери, као што би се желити могло. Спајање или читавање је овде главни улов, и то особито на слоге, што је преко нужно код вишесложних и дугачких речи. Имам примера у најстаријим разредима, где дете кратке и једносложне речи доста добро исчитава, али чим на дужу, вишесложну реч наиђе, треба дуго времена да је прочита, или види прве гласове, пак по том изговара ма коју другу сличну реч, не гледећи, да ли је заиста тако. Тако н. пр. реч „човечанство“ ваља чекати, док он целу реч прво не изгласа, или по старински, не просриче: „ч' о' в' е' ч' а' н' е' т' в' о'“. — човечанство; и тек је онда уједаред искаже, место да слаже слоге: чо—ве—чап—ство—и тиме непрекидно, ма и полагаано, чита. Други онет ноћевни гласати, види да је нешто налик на човека, па ће речи, или човек, човечији и томе слично. То је што се тиче основе или првога разреда.

Што се пак тиче читања у даљим разредима, где би се читање имало усавршавати, ту многи учитељи падају у другу погрешку. Ови одаберу некоје извесно комађе из дотичне читанке, те непрестано све то једно и исто дотле читају, док скоро сва деца не науче напамет. Наравно, да таква деца на испиту врло добро читају дотично комађе, а други комад, који се ретко или никад није читао, или другу коју књигу, читају онако, као што горе напоменух. Треба се већ једном за свагда те предрасуде отрести, да се оно, што се у школи учи, учи само за *испит*, а не и за *живот*.

Лоше читање је велика сметња напредовању у свакој другој на-
уци. Слаб читац има муке, да ваљано прочита дотични комад, те по томе
нема кад и мислити о ономе, што је читао. То је очита последица отуда
слаб успех. Ако се које дете мало и боље успехом одликује, то има ве-
ћином приписати својој доброј моћи памћења, која га је усљед слушања
добро послужила, а врло мало, или баш ни мало своме сопственом читању.

Дакле и опет велим: главни и неопходни услов добре читању
у народној школи јесте основа, т. ј. спајање гласова и читавање речи на
слогове. Даље вечбање у читању, и то, што је више могуће на новом ко-
маћу, које ће почетком теже ићи, али ће труд бити обилно награђен, те
ће послужити учитељу на утеху, а ученику на корист. —

Стеван Жекић учитељ V. и VI. разр.

ЗАВИСИ ЛИ НАРОДНО ВАСПИТАЊЕ САМО ОД ШКОЛЕ ?

Жалосна је истина, да се у новије доба опажа на све стране она-
дање морала. У западним земљама, где се то онадаше јавља већ у нај-
страшнијим облицима, многи су вољни, да школи приговарају, е је она
крива свему том злу, јер васпитање омладине није управљено идеалним
цељима. И у нас се већ мање више слушају такви прекори. А јесу ли о-
правдани? Ево како на то одговара „Schweiz. Lehrerzeitung“ у свом пр-
вом броју од ове године.

„Зар је школа једини завод за васпитање? Зар то није у првој
линији породица, која је одговорна за образовање карактера? Зар није
пored школе и црква завод за васпитавање? Зар нису друштвени одно-
шаји и државни закони од огромног значења за народно васпитање ?

Али баш у законодавству је кривица и управо је држава, која се
сувише мало обзире на значење закона за морално напредовање народа.
И баш на земљишту државног законодавства, које се често заводи док-
тринаризмом или само гледа, како ће да дође до новаца, поникоме на-
родном образовању два опасна и страшна непријатеља: Ракија и велики
број гостионица.

Апсолутна слобода обрта иде том на руку.

У Швајцарској се поније преко године 22 милиона литара ракије;
просеком долазе дакле на једног бирача 30 литара!

Али још горе стоје ствари у бернском кантону. Овде се налазе у
округлом броју 9000 ракицијница, од којих 6000 стоје под државном кон-
тролом. Исте производе 5½ мил. литара ракије; осим тога увози се још
са стране 1½ мил. литара ракије, која се такођер потроши. Велике коли-
чине ликера, које се понију, нису ту рачунате. На једног бернског бира-
ча долазе најмање 50 литара ракије! *)

Ко ће се сад чудити, што број умоболних расте у бернском кан-
тону; што су злочини учестали; што грозна убијства народ застрашују
и што број способних рекрута непрестано мањи бива ?

*) У коликој јакој мери је куга пијанства већ овладала у Швајцарској, види се
отуд, што се за г. 1881. изабрани председник швајцарске републике Андерверт из Тур-
гауа на сам божић г. 1880., дакле неколико дана пре но што би требао да прими владу,
убио у Берну и то као што се поуздано говори у пијаначком лудилу.

У Шведској — тамо се још не зна за бесмислену, апсолутну слободу обрта — побеђена је ракијска куга строгим законодавством, које је утаманило 170,000 ракиџијница. Од тог доба се број убијетава у Шведској у *пола* смањило, а самоубијетава је за 9% мање! Статистика показује, да убијства и самоубијства у свима земљама, где се пије ракија, расту.

Алкохол, кад се пије прекомерно, убија физичко и морално здравље, разарава породичан живот, одводи дангубљењу, унапређује убоштво, помути разум, доприноси изметању будућег колена и главан је извор злочина.

Ви државници, уклоните најпре из земље ту силу ракију и гостионице, па онда нећете имати нужде, да се тужите на школу!

Умереност подиже народе, а ракија је пропаст за људе.“

Тако стоје ствари у Швајцарској, а у Угарској уопште, и у нашем народу посебно то је још црње и горе. Самим законом против нијанства, особито кад се тако мљитаво извршује као у нас, није још ништа поможено. Као наш швајцарски колега, тако и ми држимо, да педагошки лиет није место, на ком се има расправљати о средствима за лечење поменутог зла. Доста је, да смо пажњу обратили на опасног непријатеља.

НОСОРОГ У СИБИРУ.

Редак случај догодио се онет у Сибиру. Нађена је лешина једне велике животиње, која је већ пре више хиљада година изумрла, и то сачувана са свима њеним меким деловима, кожом и длаком. Таквих случајева познато је досад још само два. Г. 1799. нађена је на утоку Лене исто тако добро сачувана лешина мамута (пренотонског слона), а г. 1771. онет у Сибиру лешина обичног сибирског носорога. Мамут се тако добро одржао, да су по причању неки Енглези од његовог меса кухали чорбу, која је имала пријатан укус. Животиња, која је сад нађена, такођер је носорог, али друге врсте него пређашњи. Од те животиње налажени су досад само остатци од костура, али никад сачувани меки делови, кожа или длаке. Место, на ком се тај редак случај догодио лежи у верхојанском округу у североисточноме Сибиру.

Лешина носорога, о ком је реч, нађена је још г. 1877. Али само глава и једна нога послата је у Иркутск, а остатак од целе изванредно добро одржане лешине однела је после вода даље, те је у истој потонуо. Глава је дошла после г. 1875. у Петроград у музеј географског друштва, а за погу се не зна, шта се ш њом даље догодило или где се сад налази. Та глава описана је опширно у мемоарима царске академије у Петрограду.

Веома је важно, што је у пределу, који тако високо на северу лежи, нађена лешина од носорога, а стање у ком је нађена доказује очевидно, да је тај носорог заиста негда тамо живео. Наравски да је клима тог предела могла бити тада блажија но сада (сад је средња год. температура — 17° С), као што се може и отуда закључити, што је негда шума у Сибиру даље на север досизала. Али разлика није могла бити велика, јер јака зима била је неопходан услов за конзервовање лешина, животиње морале су дакле још живети у тако хладној клими, да су им се телеса пошто су угинуле могла одржати неповређена. Уз то говори околност, што су носорози, који су нађени у Сибиру, имали дебело руно, да су

они били добро оружани за климу високога севера. Као што је већ примењено таквих носорога нема сад више нигде на земљи, те врете су већ сасвим изумрле.

Начин, како су се могле оне три нађене лешине тако дуго одржати, тумачи се овако. Животиње те морале су упасти у онај грдан снег, који се услед јаких ветрова и бура накупио у којој горској провали. Така тешка и трома животиња није могла више из те провале напоље да изађе, јер што се више напрезала да се ослободи, све је то дубље у снег упадала. Ту су се морале најпосле угушити. Ако је слој снега био тако јак, да се идућег лета није могао толико отопити, да лешина дође на видело, онда је иста остала ту сачувана за недогледна времена. Топлењем снега на површини, цурењем воде у дубину и смрзавањем у доњим слојевима претворио се снег у чврст лед, који је идућа јесен и зима покрила новим слојевима снега. Тако је то могло бивати дуже времена, док се није једном површина леда покрила наплављеном земљом, која је мало по мало обрасла маховином и после корак за кораком и оном другом кржљавом вегетацијом северних предела. Унутри у том леду, који је сад био потпуно заштићен од топлења, могла је лешина лежати хиљадама година неповрћена, док је нису једном необично велике воде (можда услед наглог топлења снега) откриле и на светло изнеле. Па ако је тада није прихватила човечанска рука, морала је прећи исто тако у трулеж као небројене друге исте врете пре више хиљада година, које не нађоше такав гроб у снегу.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

(*Архидијецезални школски одбор*) држао је седницу 15. дец. пр. г. у Карловцима. Међу осталим примљена је на знање пријава осечке општине, да је на место учитеља Јована Бољарића, ког је општина отпустила, изабрала привремено Милана Чобанића. — Молба новоизбраних учитеља у Осеку, да им се издаду декрети одбијена је из разлога, што је школска фасија у Осеку са укинућем једне школе поремећена, те док се ова не поправи, не могу им се издати декрети. Али и у том случају биће општина позвана да распише нов стечај, јер се исти учитељи не сматрају способнима за Осек — особито из неких узрока (?) — Прота земунски јавља, да је тамошњи учитељ Рајковић осуђен од ереског суда на 14 дана затвора и да је исту осуду потврдио бански сто. Решено је, да се причека одлука суда седморице, ком је Рајковић поднео призив. — Одлука у парници беоцинског учитеља Петра Вукана одложена је до идуће седнице. (По „З.“)

(*Четврта шајкашка учитељска скупштина*) држана је 1/10. Октобра 1880. г. у Жабљу. Скупштини овој председавао је Порфир Бабић, а бележио је Младен Трифуновић. Присутни беху: Стеван Јанковић, Бранко Јанковић, Јосим Бугарски, Паја Коњовић, Глиша Сабљица, Алекса Чешљар, Сава Поповић, Ана Рудић, Бранко Јанковић м.л., Јован Јанић, Младен Каленић, Душан Димић, Катица Бабић, Ђира Каракашевић, Коста Драгашевић, Глиша Каћански, Јован Мирилов, Мита Пејић, Глиша Бајшев, Живан Пауновић и Лаутенбах. — Душан Димић предавао је о *умној и ручној сиреми читања и писања*. О раду његовом изразила се скупшти-

на да је био уопште *добар*. Паја Коњовић радио је рачун са II. разредом и скупштина је признала, да му је рад био *врло добар*. Рад Ал. Чешљара из рачуна са I. разредом примљен је као уопште *добар*, а рад Ане Рудићеве из очигледне наставе са III. и IV. разр. у свези са мађарским језиком као уопште *врло добар*. — Подпредседник јавља, да је председник дао писмену оставку на председништву и позива перовођу да исту пред збором прочита. Пошто је оставка пред збором прочитана, скупштина је не усваја због тога, што председник не навађа никаквих узрока, због којих се захваљује на председништву. — Стеван Јанковић предлаже: да сваки предавач пре него што се на његово предавање критика отпочне, искаже начела, којих се придржавао и изворе којима се служио, да би се тиме избегло много и излишно критиковање и да се гласа о сваком критиковању као о предлогу посепце. Скупштина усваја оба предлога. — Подпредседник позива скупштину да закаже идућу скупштину и место. Већином гласова би решено да се илућа скупштина држи у Чуругу у другој половини маја месеца 1881. Подпредседник пита скупштину, које предмете жели скупштина истаћи о идућој скупштини на дневни ред. Скупштина одређује ове предмете: 1. Српска граматика са II. разр. Јавља се Ал. Чешљар. 2. Повесница Угарске о Жигмунду и Лаушу. Прима се Бранко Јанковић млађи. 3. Геометрија о полиједрима. Рада Нешић. 4. Слободан избор за расправу педагошких предмета. Јавља се Паја Коњовић.

(*Сри. школе у Сент.-Андреји.*) У Сент.-Андреји започет је школеки течај 1. Октобра о. г. због виноградске бербе. Тога дана походио је школу тамошњу г. Ст. Поповић епарх. шк. референт и прегледавши све школске записнике изјавио је своје задовољство са стањем школе. У школу се уписало 25 мушке и 24 женске свега 49 деце. Међу овима има у I. разреду 9 муш. 11 женске; у II. разр. 6 м. 5 ж.; у III. разр. 5 м. 4 ж.; у IV. разр. 3 м. 2 ж.; у V. разр. 2 м. и 2 ж. Од ове деце 44 су српска из Сент.-Андреје, а 4 римске и 1 калвинске вере из места. У Збегу предграђу Сент.-андрејском постоји такође српска школа у којој има 30 деце од којих су 15 мушке и 15 женске. У Сент.-Андреји је већ од много година ред. учитељ г. Петар Берић а у Збегу привремено одправља учитељско звање г. Јован Петковић. — Школа Сент.-Андрејска налази се у красној црквено-школској кући на пијаци код Благовештенске цркве, а учитељски је стан у дому црквеном код стародревне Николајевске иначе Хоповске цркве, код које се налази и дом убогих, којег стари Сент.-Андрејци из хришћанске љубави подигосе.

(*Законски предлог далматинског сабора*), да се могу они сиромашни учитељи народних школа, који су без њихове кривице пре навршене десете године службе постали неспособни како за настављање тако и за сваку другу привреду, ставити у привремено стање мира са четвртином достигнуте годишње плате, добио је највишу потврду Њ. Величества. Пре су таки учитељи имали само право на одравнину.

(*Велика-Кикинда.*) Како читамо у „Застави“ не добијају млада Српчад у тамошњој нижој гимназији ове школске године никакве поуке и наставе у верозакону. Једва можемо да верујемо у ту вест, те молимо да нас наши тамошњи пријатељи о том ближе извести.

(Колико има у Угарској учитеља?) У Угарској има 21.421 учитељ.

Од ових су оспособљени за учитељство: 16.877, а 4544 нису. Редовних учитеља има 18.911, а помоћника учитељских 2510. Од учитеља има их 6027, који служе мање од 5 година; 3726 служе од 5—10 година; 2920 служе од 10—15 година; 2569 служе од 15—20 година; 1743 од 20—25 год.; 1389 од 25—30 година. Преко 30 година служе 2601; незна се од ког времена служе за 446. За годину дана (од 1878—1879) број учитеља порастао је са 231, а број испитаних учитеља са 426. Онажа се, да се сада и многи способни и добро спремљени младићи на учитељску службу одају.

(У педагогијуму града Вена,) којим управља познати педагог Дитес, уписано је ове школске године 235 слушалаца. Од како педагогијум постоји (13. година), није било у њему толико слушалаца.

(Варош Њу-Јорк) троши на школе 7 милиона форината. Зграда школских има истина само 70, али то су све палате, јер је свака уређена за 3000 ученика. Број школске деце износи 265 тисућа, које настављају 3420 учитељских снага, од којих су скоро половина учитељице.

(Гимназија или реалка?) О том питању расправљано је у инаугуралном говору новог ректора берлинског свеучилишта професора Хофмана. Исти одбацује реалке и проглашује гимназије за једине и незамењиве предуготовне заводе за свеучилиште. Суд тога научењака вреди због тог врло много, што је он један од најславнијих хемичара.

(Школа и душевне болести.) Др. Хасе, директор луднице у Кенигелутеру, констатује у једној расправи, да број умоболних нагло расте. Узрок тој појави налази он у „нервној конституцији садање генерације. у склоности за дражења духовна и душевна, која се јавља час као раздраженост, осетљивост, зловоља и страст, час као претераност, сентименталност, фанатизам и блудња.“ „А тој нервној конституцији повод су грехови у школи, у кући и у целом друштвеном животу.“ Др. Хасе лечио је 1879 не мање него шест умоболних ученика од 15 до 18 година. Свима беше разум поремећен услед превеликог духовног напрезања. Због тог осуђује јако др. Хасе, што гимназијална настава толико много захтева из знања језика, као да ће се сви ученици посветити филологији.

(Школе у Бугарској.) У Софији постоји женска гимназија, коју су као и више других устројили Руси, док је још Бугарска била под управом кнеза Дондукова. Ове године има та гимназија 3 разреда, а до године ће се отворити још 4. и 5. Ш њом је спојен и пансионат, у ком се налази до 30 штипендијскиња, које се сасвим издржавају на земаљски трошак. Али имаде ученица у том пансионату и о свом трошку. „Нгв. иџ.“, из ког горњу вест извадимо, каже, да је поменути завод доста лепо уређен. У опште се у Бугарској управо с вољом много троши на просветне цели. Сретна је Бугарска, што и сам прости народ онде с великом вољом пријања уз просвету. У реченом пансионату има кћери простих бугарских сељака, који по 400 до 450 франака с весељем плаћају, само да им деца што корисно науче. У Бугарској се јако цени знање туђих језика, те све отличније госпође говоре француски или руски, ређе немачки; али уза све то неће се паћи Бугаркиња, која неби сасвим добро

говорила својим матерњим језиком. — На гимназији у Софији налази се сада као учитељица и једна Хрватица, која је као учитељица више девојачке школе у Загребу добила у то име од хрв. владе допуст на годину дана.

(*Литургија Корнелија Станковића.*) Изинла је „Литургија светог Јована Златоустога компоновао Корнелије Станковић а за четири мушка гласа приредио Мита Тоналовић коровођа панчевачког ерн. црквеног певачког друштва. Цена 4 фр. а. вр. = 9 динара. Панчево 1881. Накладом књижаре браће Јовановића. Ово издање израђено је највећом елеганцијом, а како се литургија, што ју је издао сам Корнелије, не може нигде више добити, то ће ова вест извесно обрадовати све наше певаче. Накладна књижара даје приправницима исту литургију за 2 фр (половина цене), али се морају ради тога обратити проф. учитељске школе у Сомбору М. Петровићу.

(*Листови.*) Лист за лекарске поуке народу, који је под насловом „Здравље“ издавао прве половине прошле године овде у Сомбору др. М. Јовановић-Батут, излазиће од нове године и даље на Цетињу. Тај лист стекао је за време свог кратког излазења опште признање. „Здравље“ ће и сад излазити 15. и последњег дана свакога месеца а доносиће као и пре поучне чланке о животу и здрављу примењене на наше прилике и обичаје. Цена му је 4 фр. на годину, 2 фр. на по године, а 1 фр. на три месеца. Претплата се шаље под адресом: Peter Ramadanović (Здрављу) Cattaro, Dalmatien. Да би се попунио и течај од 1880. излазиће заостали (услед сеобе уредникоае на Цетиње) бројеви редом сваких 14 дана. Тако ће стари претплатници „Здравља“ добити потпун течај, а биће екземплара тога течаја и за нове претплатнике. — Побратимство, дружина ђака на великој школи у Београду, почеће ове године да издаје месечни журнал за књижевност и науку под насловом „Побратимство.“ Тај ће лист пре свега показивати правац у раду и мишљењу омладине и ако се буде држао у оквиру, који му одређује положај његових издаваоца, а не буде прецењивао своју снагу, моћи ће он врло благодетан да буде за консолидовање наше омладине. Садашњим ђацима велике школе служи на дику, што су се одважили на тако корисно дело, а до народа је, да их потпомогне у њиховом подухвату. Лист стаје за Аустро-Угарску 4 фр., на по године 2 фр., а на три месеца 1 фр. Претплату ваља слати „Управи задружне штампарије“ у Београд.

(*Радионице уз школе.*) Немачка влада послала је прошле године једну комисију (у истој је било 6 чланова) у Данску, Шведску и Норвешку, где су уведене радионице уз школе, да се увере о практичности те установе и у колико би се могла иста увести и у Немачкој. Услед једне интерпелације у пруском сабору о успеху и предлозима изаслане комисије одговорио је један члан исте др. Шнајдер: никакво се решење није могло још донети; али цела та установа не може се препоручити за Немачку, јер се школска настава не може скратити, што би нужно било, кад би поред школске науке хтели децу да изражавамо још и за занатлије.

КЊИЖЕВНИ ПРИКАЗИ.

1. „Čitanka za treći razred pučkih škola. U Zagrebu nakladom hr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade 1879.“

Недавно добисмо ову читанку у руке, која је издана за такозване обће пучке школе у троједној краљевини, и која се, као што нам јављају и у нашим српским покомунаљеним школама у Срему и у Славонији употребљује. Читанка је ова крунним писменима штампана у великом формату и састоји се из два дела, од којих је већи (до 198. стр.) права читанка, а мањи (од 199—254. стр.) словница или граматика. Читанка се дели на шест одеака. У првом су песме, приповетке, приче, басне, загонетке и пословице; у другом слике из домовине; у трећем цртице из хрватске повести; у четвртном цртице из природописа; у петом цртице из природословља а у шестом је кратак наук о чувању здравља. Садржај је доста разноврстан и богат, понајвише позајмљен из немачких бољих читанака и у многome је налик на негдашњу бечку: „Другу књигу за читање и језикословље или Zweites Sprach- und Lesebuch.“ — У целој књизи има 174 предмета за читање од којих 55 с ћирилицом а остали с латиницом. Са овим се јамачно ишло за тим да ова читанка и деци србској за вештбање у ћирилици служи; јер хрватска деца и хрватски учитељи нерадо читају ћирилицу или као што је они почеше звати „вукову климентицу.“ Ми би од своје стране имали приметити да је за србску децу ћирилским писменима штампано одвећ мало предмета, а језик је за Србе у многome и по речма и по синтактичном слогу неразумљив шта више и саблажљив, као што нам се из Срема и из Славоније многи српски учитељи туже. Тако се већ на наслову народна школа назива пучком школом, при свем том што је још прва обћа хрв. учитељска скупштина у Загребу 1871. године осудила овај назив и донела закључак да се основне школе „народним школама“ називају. — Било би дуго набрајати овде све оне називе, што их ми Срби неразумемо, али ћу само најкрупније неуспутности и мане у језику овде летимице навести. У песми: „Птица ијевачица“ под бр. 18. на стр. 19. у петој строфи: Сеја браји (ваљда брату) говори: „Шта би нас двојица, (ваљда двоје) да нас тко растави?“ Под бр. 19. (стр. 20.) наслов је „Буди милокрван,“ а треба према смислу приповетке да је „Буди милосрдан“; јер се у приповедци говори о милосрђу (Sei barmherzig) а не о милокрвности (Liebenswürdigkeit). — На 29-ој страни под бр. 28. и на више места стоји: „девојка носи кошару на глави!“ Код нас кошара значи коњушница или штала, а не котарица, која се иначе зове „кошар“ и мушкога је рода, али никако неваља писати кошара, јер то излази по нашу децу веома смешно. Тако је смешно и оно на стр. 37. „Зеца узме кошару са земичкама, и — док попухне топли ветрић! и на стр. 38-ој: „Деје десетаче“ у место: „две десетице.“ Врло су чудна и за нас неправилна питања и изрази н. пр.: „Је ли јоште спомињеш се“ (стр. 42.); „Је ли хоћеш твоје да имаће не доспије у злочесто стање“ (стр. 18.) и многи други.

У историчном одеку свуда се говори о Хрватима и о хрватским јунацима а на једном се месту као истива казује хрватска сказка, по ко-

јој би и Чеси и Пољаци па и сами Руси произишли од Хрвата и из хрватског Загорја (види стр. 69.); и мало даље (стр. 89.) каже се под бр. 81. да су се Хрвати одјелили од своје друге славенске браће у великој белој Хрватској данашњој Галицији и одпутили се на југ те основали садашњу своју државу.

Јао нам је врло, што о Србима, који у Хрватској, у Славонији и војној крајини бар јерну трећину становништва сачињавају, нигде у читанци овој ни спомена налазимо. Све је и свуда сушти овејан Хрват. Ту вам је Загреб, ту хрватско Загорје; ту Лика и Крбава и у њој народ јуначан, ваљан и даровит, али се не каже да је то бар већином српски народ; ту је хрватско приморје и јадранско море, које на западу оплакује Хрватску; ту је Посавина и Подравина, Балничка гора и Покуџе, ту Пожежка долина и Баковштина, али нигде нема Србаља, нема спомена о српским владичанским столицама у Пакрацу и у Пашкоме; нема ни речце о српској учитељској школи у Карловцу, једном речи о Србима у Хрватској и у Славонији ни спомена, као да их тамо нема. Ал' да, под бр. 76. на стр. 81. налази се са ћирилицом штампани опис „Фрушка гора“ „и у њој тринајест (ваљда 12) самостана или манастира обреда грчког източнога, са једним или више звоника (писац је јамачно мислио да су и трула или кубета црквена звоници У.); у самостану Раваници покопан је српски цар Лазар.“ У Илоку вели се да је покопан Сибињанин Јанко, а то није истина, јер тај јунак лежи у ердељском Београду. „У Карловци станује патријарка (!) грчког източне вјере.“ То је све, што ће деца наша чути о своме закону и о своме народу из те читанке, па и то је јадно и изопачено. И опис далматинског приморја је ћирилицом штампан и у њему измеђ осталог стоји написано да у Задру станује и „*бискуп грчког източне вјере*.“ Зар браћа Хрвати незнају да смо ми по народности и језику Срби, а по вери православни хришћани? Зар је браћи нашој удесније да нашој деци намећу изопачене туђинске називе за наше црквене великодостојнике, у место наших патријарх, митрополит, владива? — Зар се у томе братинство показује, да се нама од туђинаца наметнути страни и изопачени називи подмећу и намећу! — Хвала лепо на таком братинству. Бољему се ни од непријатеља надати немогосмо.

Но има у читанци овој више чланака, који изкључиво духом римске цркве дишу, и којима никако ни у комуналној ни у српској вероисповедној школи места бити неможе. Тако у чланку 84. (стр. 93.) под насловом „Хрвати примају св. крст (ваљда крштење?)“ свуда се истичу пале римске, опати и талијански и франачки мисионари као просветитељи а тек за овима спомињу се узгред „Кирил и Метод славенски апоштол“, како се одмарају у Хрватској на путу у Рим. Даље се говори како је хрватска земља држећи се свога обећања римскоме пани, и помоћу овога процвала и уздигла се до велике моћи и славе!“

Врло нам је чудно, да је изкључно у духу римско-католичанског обреда написана побожна песмица бр. 40. Мајци (стр. 42.) ћирилицом штампана, где дете говори својој мајци: „Је ли јоште спомињеш се „како си ме Бога молит (ми велимо Богу се молити У.) већ за рана учила? Како си ми слабе руке на глас звона екнала? — (Ми се прекретимо и

руке скретимо кад се Богу молимо а не склапамо их. У.) И мало даље : „Сад кад чујем поздрав Госпи! и т. д.“ Нека нам оцрости побожно чув-ство римске браће наше Хрвата. Ми признајемо да је то њихов лепо по-божни обичај, што се моле на поздрављење св. Госпи,“ али је то обичај искључиво њихов, па нека га у своме катихизису уче, али томе нема ме-ста у заједничкој комуналној читанци и то у оном делу њеном, који је поглавито православној деци намењен. То ми долази као ново издање Пе-тацијевог вероисповедног прогањања, којег трагови избијају јако и данас; јер тужбе нам долазе од Србаља из Хрватске и Славоније, да се наша српска деца присиљавају на богомољу по начину римске цркве, на свет-ковање туђих а запостављање својих празника, па поздрав „Фаљен Исусе“ и „Амен увик.“

У одсеку посвећеном природним наукама налази се веома много речи, које у Срему и у Славонији нико не разумје, и које нам ваља из хрватских речника проучити, јер иначе их нигде чути ни читати немо-жемо. Ту је „мосура, шкриљевац, ту су драгуље, трубељике, гугутве, жи-волина, цволина, моншт, сријеш или бирса, која раби као чистило и лијек и т. д.

Но доста нека је ово што рекосмо. Ми незамерамо браћи Хрва-тима, што овако пишу, ако ли за себе пишу, премда смо уверени да и сами Славонци, Буљевци и Бошњаци римске вере овакав језик не разуме-ју, али би само желели, да се овако што не намеће српским школама и да се српски учитељи и српска деца у Срему, Славонији и у Хрватској немуче и некиње са употребом оваких читанака, које ће им служити за кварење језика, а местимице и вређати вероисповедно чувство нашега на-рода у тим земљама.

У осталом веома нам се допада поделење ове читанке и ми би слободни били препоручити да како ово поделење тако и богати садржај читаначких предмета у многоме за углед послужи при састављању срп-ске читанке за III. разред, у коју би ваљало да уђу све струке обшних знања, што се у овој читанци хрватској налазе прилагођене за наше срп-ске околности и у духу наше православне вере, а леним српским слогом написане. Такође би желити било, да се и нашој читанци за трећи раз-ред, по примеру ове хрватске, придода вешто и по правилима методике састављена основа за граматична вештбања у обзиру на просту и разгра-нату реченицу у онолико, у колико је учење граматике и вештбање у њој за трећи разред српских народних школа прописано. — В.

Р А З Н О.

(*Његово високопреосвештенство Господин Георгије Воинович, епископ темнишварски*) осим што наш лист за себе држи прет-платно је ове године „Школски лист“ још и за десет српских школа у својој дијецези, и то за школе у: Торњи, Печки, Кне-зу, Парцу, Бирсу, Овсеници, Товладији, Арадгају, Новом Сент Ивану и Кечи. Све су то мале, већином помешане наше оц-

штине, које би без дарезљиве руке високопреосвештеног господина епископа једва биле у стању, да наш лист држе.

(*Његово високопреосвештенство Господин Герасим Петрановић, епископ бокоцоторски*) изволео је претплатити како лане тако и ове године „Школски лист“ осим за себе још и за православну консисторију у Котору, за српску фондациону школу у истом месту и за братство православног манастира Праевкице.

(*Његово високопреосвештенство Господин Емилијан Кенџељан, епископ еривачки*) изволео је претплатити како лане тако и ове године „Школски лист“ осим за себе још и за учитеље у Краљевцу и Крушчици.

(*Наш познати родољубиви велпоседник г. Гедеон Душбѣрски из Сентомаша*) изволео је ове године претплатити „Школски лист“ осим за себе још и за г. Стевана Карановића, старог учитеља у Маркушици и за г. Димитрија Радића учитеља у Медини.

(*Из закладе блаженопокојеног архимандрита Стефана Михаловића*) добијају ове године „Школски лист“ школе у Јасеновцу, Дарди и Рац-Хидошу.

(*Светосавска светковина*) обавиће се ове године у Сомбору у здању учитељске школе. Том приликом говориће беседу управитељ завода Н. Ђ. Вукићевић.

(*Сиротиште у Сомбору.*) Децембра 19. умро је у Сомбору Павао Коцик адвокат, који је са своје непристрасности овде велико поверење код грађанства уживао. Он је завештао цело своје имање по смрти своје супруге на подизање сиротишта у Сомбору за децу из Сомбора и из Бачке без разлике вере и народности. Нека му је слава!

Н Е К Р О Л О Г.

У Новом-Саду 16. дец. преселио се у вечност Лазар Илић званичник код кр. окр. суда у Новом-Саду у 46-ој години живота свог. Покојник је био син негдашњег велезаслуженог учитеља Мартоношког Арона Илића. Свршио је четврти гимназијски разред у Суботици 1850. године с отличним успехом, изучио је у младости својој подпуно и мастиланки занат за 4 године; затим је 1854/5 и 1856 полазио као редован приправник српску учитељску школу врло прилежно и положивши с врло добрим успехом учитељски испит оспособљен је био за учитеља главних нормалних и градских школа. Као такав служио је до 1870. године у Новом-Саду врло ревносно и покушао је са успехом рад свој и на књижевном пољу преводећи позоришне игре с мађарског на српски. Између осталих он је у друштву с г. Јованом Ђорђевићем превео и познати позоришни комад „Стари бака и син му хусар.“ — Као учитељ био је у послу свом способан, точан и ревностан; но видећи да се с маленом платом учитељском

неможе на крај излазити, године 1870. даде оставку на свом звању и пређе у државну службу поставши перовођом код државног надзорништва бачке жупаније, а после неког времена пређе у службу кр. окружног суда у Н.-Саду где је као званичник дужности своје точно одправљао вешт будући из ране младости мађарском језику и деловодним пословима. — Као ваџан човек и честит Србин, и као негдашњи изврстан учитељ заслужује да му се име у Школеском Листу спомене, а негдашњи његови школеки другови, свршени приправници од 1856. године, који сада као свештеници, учитељи и званичници од Вашархеља па до Пирота служе, рећи ће на гробу упокојеног доброг друга: „Вечна ти успомена Лазаре брате! Бог ти дао у рају насеље!!

В.

ПРОМЕНЕ У ШКОЛСТВУ.

Именовани су за праве учитеље досадањи привремени учитељи: Илија Радивојевић у Пригу, Илија Рокић у Краљевцима, Урош Маџаревић у Нештину, Милан Крагујевић у Илоку и Никола Мештеровић у Бачинцима. Учитељ у Пакленици Спиридон Угриновић именован је пр. учитељем у Сусеку, намј. учитељ у Бршланици Љубомир Скорупан пр. учитељем у истом месту, а учитељ у Трпци Јован Ђирић учитељем у Вери.

Свршена приправница Софија Релића изабрана је за учитељицу у Мостару.

Пр. управитељ петрињске препарандије Иван Балашко постављен је за сталног.

Светозар Милосављевић професор и управитељ учитељске школе у Београду постављен је за професора и директора београдске гимназије, а Јован Ђорђевић, професор и директор београдске гимназије за професора учитељске школе у Београду, обојица по потреби службе. — Учитељ у Лежмиру П. Малешевић постављен је учитељем у Мањелосу.

Свршени горњокарловачки приправник Симо Благојевић постављен је за учитеља 2. разр. осн. школе на Цетињу.

ЈАВНА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА.

Пречасном г. проти У. М. Наш лист је истицао сваком приликом важност свештеничког сталежа за народни напредак. Ми невидимо, да ко стаје на пут свештенству у вршењу његових дужности, али нам се чини, да се на многим местима само свештенство уклања тим дужностима. — Преч. госп. Т. В. пароху у Сенти. Примили сао 3 форка као претилату за прошлу годину. — Г. А. Пајевићу. 3. броја више нема, а 11. и 15. смо послали. Г. П. Берићу у С. Андрији. Гадујемо се вашим заузимању и хвала вам за исто. — Г. Ј. Настићу у Сентомаш. Примили смо са захвалношћу послату претилату. Лист г. Голубског слаће се и ове године г. Живану Филиповићу учитељу у Дубовац.

Г. Хр. В. у Ваји. У савборској учитељској школи уче се Облици србског језика од Даничића и Синтакса од Ст. Новаковића. За народне школе методично израђена је граматика од М. Нешиковића. — Г. М. Б. Мокрин. Бројеве, које иштете, можете добити за 50 нов.

Новим претилатницима дајемо све бројеве „Школског листа“ за г. 1880. (осим 2. 3. и 6., којих више нема) за само 70 н. Како се у тим бројевима налазе радови, који се тичу будуће организације наших школа, то се надамо, да ће се том приликом користити особито она господа, који су у почетку ове године били наши претилатници, а после престали да лист држе. Како број листова, којим можемо да располажемо, није велик, то молимо да се са наруџбинама пожури. За Србију дајемо све горње бројеве за 2 динара.

Издаје и уређује: НИКОЛА Ђ. ВУКИЋЕВИЋ.

Штампа Ф. Витерман.